

رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی

دوره ۱، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۲

ص ص: ۳۱-۲۱

## مطالعه مدل ساختار ورزش ایران (مطالعه دلفی)

۱. عباس شعبانی\* - ۲. مرتضی رضایی صوفی - ۳. ابوالفضل فراهانی

۱. دانشجوی دکتری گروه تربیت بدنی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران؛ ۲. استادیار گروه تربیت بدنی، دانشگاه پیام

نور گیلان، رشت، ایران؛ ۳. استادیار گروه تربیت بدنی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۰۷، تاریخ تصویب: ۱۳۹۳/۱۲/۰۹)

### چکیده

هدف از این پژوهش مطالعه مدل ساختار ورزش کشور است. تحقیق از نظر روش، توصیفی-تحلیلی؛ و از نظر هدف، کاربردی است. روش جمع آوری داده‌ها شامل مطالعات کتابخانه‌ای، روش دلفی و در نهایت پرسشنامه محقق ساخته است. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد. جامعه آماری این پژوهش را مدیران وزارت ورزش و جوانان، مدیران و کارشناسان کمیته ملی المپیک، رؤسای فدراسیون‌ها، مدیران انجمن‌های ورزشی فدراسیون ورزش مدارس و اعضای هیأت علمی تشکیل می‌دادند. در این پژوهش، نمونه تحقیق برابر جامعه تحقیق و به صورت تمام شمار تعیین شد. از ۳۰۲ پرسشنامه ارسالی برای اعضای جامعه تحقیق، ۲۳۸ پرسشنامه (۷۹ درصد) دریافت شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آزمون فریدمن و آزمون H استفاده شد. نتایج نشان داد به ترتیب اهمیت: ورزش همگانی، ورزش آموزشی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای در اولویت ساختار ورزش کشور قرار دارند. همچنین نتایج نشان داد در تدوین قانون پنج ساله پنجم توسعه کشور به چهار بخش ورزش کشور توجه زیادی نشده است.

### واژه‌های کلیدی

مدل، ورزش همگانی، ورزش آموزشی، ورزش حرفه‌ای، ورزش قهرمانی.

## مقدمه

امروزه تشکیلات ورزشی هر کشور باید منسجم و مشخص باشد و فعالیت‌ها و اهداف در حال اجرا و پیگیری، باید از استحکام و دلیل منطقی برخوردار باشند. در ساختار و سازمان برنامه‌های ورزش یک کشور، اهمیت فعالیت‌ها، هدف‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و تشکیلات باید واضح باشد. با توجه به موارد ذکرشده برای برنامه‌ریزی منظم و اصولی، در ورزش هر کشور باید به تمامی ابعاد ورزش توجه و بر آنها تمرکز شود. مدل و الگو سلسله یافته‌هایی است که محقق به تبع ادراک از موضوع و پدیده‌های مربوط به آن به‌عنوان حقیقت می‌پذیرد. از این‌رو ساخت یک مدل مستلزم درک صحیح محقق از موضوع از طریق مطالعه و پژوهش است تا با شناسایی کامل آن، بتواند روابط عوامل تأثیرگذار و مهم را برای تحقق هدف در آن موضوع خاص شناسایی کند (۴). مدیران از مدل به‌عنوان وسیله و ابزاری نرم‌افزاری و دارای ظرفیت‌های مدیریت فرایندی و هماهنگ برای قابل تحلیل و ساده کردن روابط پیچیده میان عوامل گوناگون، به‌منظور بهبود بخشیدن به تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها استفاده می‌کنند. داشتن یک مدل برای کار و فعالیت در بسیاری از حوزه‌ها اهمیت دارد. برای مثال در برنامه‌ریزی درسی داشتن مدل‌هایی که فرایند آموزش، یادگیری و یادداری را نشان دهند، در امر آموزش بسیار کمک‌کننده است و آن را اثربخش‌تر می‌کند. مدل به‌مثابه اصول زیربنایی و ساختار عمقی است که فرایندهای پدیده‌های سطحی را پشتیبانی می‌کنند. از یک مفهوم عامیانه می‌توان برای بررسی ضرورت مدل استفاده کرد. برای مثال اگر بخواهیم خانه‌ای بسازیم، به یک نقشه یا مدل یا طرح کلی نیاز داریم. به‌طور کلی انسان برای انجام دادن هرگونه کار و فعالیتی، نیازمند مدل و طرح کلی است؛ این مدل هرچه ملموس‌تر و مشهودتر باشد، به‌کارگیری آن راحت‌تر است (۷).

به عقیده مول و همکاران، هدف از ترسیم مدل‌های ورزشی، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی ورزش و اوقات فراغت سطوح مختلف جامعه در آینده است. شناخت سیاست‌های درست و تعیین راهبردهای منطقی سرنوشت هر جامعه را رقم می‌زند. بی‌شک بی‌توجهی به عوامل مؤثر بر پدیده‌های مختلف اجتماعی، سبب آسیب دیدن جامعه خواهد شد. در بعضی از کشورهای توسعه یافته برای تعیین تقاضای اجتماعی و البته برنامه‌ریزی برای آن، از مردم و متخصصان امر نظرسنجی می‌شود (۱۳). در منابع مختلف برای توسعه ورزش هرمی در نظر گرفته شده است که در آن ورزش همگانی در پایه و ورزش قهرمانی در رأس آن قرار دارد (۱۶). در هرم ورزش، هدف افزایش تعداد شرکت‌کنندگان در هر سطح است تا پتانسیل ورزش قهرمانی افزایش یابد (۱۷). توسعه ورزش همگانی زمینه را برای رشد ورزش قهرمانی فراهم می‌کند و لازم است ورزش همگانی پیش از ورزش قهرمانی توسعه یابد. ورزش همگانی و قهرمانی با هم درآمیخته‌اند (۶). در مدل دیگر که شیوری و همکاران ارائه دادند، در قاعده هرم و در سطح گسترده، ورزش آموزشی و مقدماتی؛ و در سطح بعدی، ورزش همگانی و قهرمانی قرار دارند؛ در سطح بالا و رأس هرم نیز ورزش حرفه‌ای وجود دارد (۱۶). در مدل مشارکت ورزش گرین و همکاران، در قاعده هرم ورزش‌های همگانی و در سطوح بالاتر به‌ترتیب ورزش با سطح عملکرد بالا (قهرمانی) و در نهایت در رأس هرم ورزش حرفه‌ای قرار دارد (۱۱).

مدل مول و همکاران (۲۰۰۵) یکی از مدل‌های شناخته‌شده در رویکرد سلسله‌مراتبی به ورزش است. این پژوهشگران در کتاب مدیریت اوقات فراغت، مدلی را برای چهار بخش (ورزش آموزشی، تفریحی، قهرمانی و حرفه‌ای) متصور شده‌اند. در مدل یادشده، میزان گستردگی هر کدام از ورزش‌ها تعیین شده است. در قاعده

شرق، کاهش می‌یابد (۱۸). وسلینا<sup>۲</sup> (۲۰۱۰) در پژوهشی مدل ورزش کشور بلغارستان را بررسی کرد. در بررسی این مدل ورزشی مشخص شد قوانین دولتی تعیین‌کننده فعالیت‌های ورزشی این کشور، سلامت عمومی، جنبه‌های حقوقی ورزش، حقوق و روابط بین ورزشکاران، مسئولیت‌های ورزشکاران و منابع مالی است (۱۹).

داشتن یک مدل برای کار و فعالیت در بسیاری از حوزه‌ها اهمیت دارد. برای مثال در برنامه‌ریزی درسی داشتن مدل‌هایی که فرایند آموزش، یادگیری و یادداری را نشان دهند در امر آموزش بسیار کمک‌کننده است و آن را اثربخش‌تر می‌کند. مدل به‌مثابه اصول زیربنایی و ساختار عمقی است که فرایندهای پدیده‌های سطحی را پشتیبانی می‌کنند. از یک مفهوم عامیانه می‌توان برای بررسی ضرورت مدل استفاده کرد. برای مثال اگر بخواهیم خانه‌ای بسازیم به یک نقشه یا مدل یا طرح کلی نیازمندیم. به‌طور کلی انسان برای انجام دادن هر گونه کار و فعالیتی نیازمند داشتن مدل و طرح کلی است. این مدل هرچه ملموس‌تر و مشهودتر باشد، به‌کارگیری آن راحت‌تر است (۷). با توجه به اهمیت‌های یادشده در مورد هریک از چهار ابعاد مذکور در ورزش و میزان و جایگاه هریک از آنها در ساختار سلسله‌مراتبی ورزش، ضرورت پژوهشی در این زمینه احساس می‌شود، که با بررسی دقیق آنها می‌توان نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدها را شناسایی کرد و در راستای توسعه ورزش به‌کار بست. این پژوهش در راستای شناسایی و ترسیم مدل و ساختار سلسله‌مراتبی ورزش کشور است تا با به‌دست آوردن تحلیل سوات (SWOT) جایگاه واقعی هریک از ورزش‌های چهارگانه در کشور مشخص شود و همچنین با مشخص کردن حد تأثیرگذاری آنها بر یکدیگر بتوان دورنمای برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های راهبردی ورزش را تعیین کرد.

هرم، ورزش تعلیم و تربیتی (آموزشی) و در رأس آن ورزش حرفه‌ای قرار دارد. بیشترین سطح شرکت مربوط به قاعده هرم است و با نزدیک شدن به سمت رأس هرم، از تعداد شرکت‌کنندگان در ورزش کاسته می‌شود. به عبارت دیگر، در بخش ورزش آموزشی، تعداد تماشاچیان، کمترین و در ورزش حرفه‌ای، بیشترین است. این مدل ادعا می‌کند که گسترش ورزش آموزشی و پس از آن همگانی، سبب افزایش مشارکت عموم خواهد شد. در صورت گسترش ورزش حرفه‌ای، تعداد کمتری می‌تواند در آن شرکت کنند و اغلب باید به تماشای آن بپردازند (۱۳).

غفوری (۱۳۸۶) در پژوهشی عنوان داشته است میزان توجه و اولویت بخش‌های ورزش از دیدگاه مردم عامل بسیار مهمی است. براساس یافته‌های پژوهش حاضر، مردم اولویت بیشتری برای ورزش همگانی و تفریحی و ورزش مدارس و دانشگاه‌ها (که با یکدیگر قرابت دارند) قائل شدند و اولویت کمتری برای ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای در نظر گرفتند. از این رو باید به این نیاز اساسی مردم توجه شود. اگرچه در حال حاضر بودجه‌های کلانی به سمت ورزش قهرمانی و حرفه‌ای در کشور سرازیر می‌شود، مردم این وضعیت را نمی‌پسندند و ترجیح می‌دهند بودجه‌های ورزشی بیشتر به مصارف عمومی برسند. در این زمینه شواهد زیادی وجود دارد (۷). ون<sup>۱</sup> (۲۰۰۸) در پژوهش خود در مورد فعالیت‌های تفریحی و ورزشی کشورهای اتحادیه اروپا با ترسیم الگوهای حرکتی و مدل‌های ورزشی عنوان داشت با وجود برنامه‌ها و سیاست‌های سی‌ساله در این کشورها هنوز از هر ۱۰ نفر، ۴ نفر در اوقات فراغت خود به فعالیت‌های ورزشی نمی‌پردازند. همچنین این مدل نشان می‌دهد فعالیت‌های جسمانی در قاره اروپا از شمال به جنوب و از غرب به

## روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی است. روش جمع‌آوری داده‌ها شامل مطالعات کتابخانه‌ای، روش دلفی و در نهایت پرسشنامه محقق‌ساخته است. بدین ترتیب ابتدا به روش کتابخانه‌ای اطلاعات در این حوزه‌ها گردآوری شد سپس از روش دلفی به منظور به وجود آوردن اجماع و جمع‌آوری گروهی اطلاعات به این دلیل که قطعیت کامل بر روی اطلاعات وجود نداشت، استفاده شد. بدین منظور برای شروع فرایند از ده تن از استادان مدیریت ورزش نظرخواهی شد (از طریق پست الکترونیک). متخصصان تعداد اظهار نظرکننده خبره در روش دلفی را بین ۵ تا ۲۰ نفر گزارش کرده‌اند (۱). در این روش ابتدا با نظرسنجی از تک‌تک متخصصان نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای ورزش‌های چهارگانه کشور که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای تدوین شده بودند مشخص شد. در دور بعدی (دوم) موارد انتخابی توسط این متخصصان به بحث گذاشته شد و مواردی از آن توسط دیگر متخصصان تثبیت و تعدیل شد. در دور آخر بحث (سوم)، مواردی که متخصصان روی آنها اتفاق نظر داشتند، مبنای کار قرار گرفت و پرسشنامه نهایی تدوین شد [نکته: خزاعی (۱۳۸۴) عنوان کرده از نظر تعداد راندها، روش دلفی کلاسیک دربرگیرنده چهار راند بود که محققان معمولاً برای دستیابی به اهداف تحقیق خود، آن را به دو تا سه راند به سبب جلوگیری از اشتباهات ناشی از خستگی تقلیل می‌دهند (۳)] و در نهایت برای تعیین روایی پرسشنامه با استادان و متخصصان مشورت شد و بعد از اعمال کلیه پیشنهادهای اصلاحی و تغییرات ضروری به منظور مطابقت با شرایط و ویژگی جامعه آماری مورد تحقیق، استفاده شد. به منظور تعیین پایایی پرسشنامه از

بخش کوچکی از جامعه آماری استفاده شد و از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی بالای ابزار پژوهش (پرسشنامه) است. جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران ستادی و عملیاتی وزارت ورزش و جوانان، مدیران و اعضای هیأت اجرایی کمیته ملی المپیک و مدیران آکادمی ملی المپیک و پارالمپیک، رؤسای فدراسیون‌ها، کارشناسان کمیته ملی المپیک، کارشناسان و مدیران انجمن‌های ورزشی فدراسیون ورزش مدارس و اعضای هیأت علمی متخصص تربیت بدنی و مطلع از موضوع تحقیق بود. در این پژوهش به علت اینکه تعداد افراد جامعه با توجه به توصیفی بودن پژوهش محدودند، نمونه تحقیق برابر جامعه تحقیق و به صورت تمام‌شمار تعیین شد و تنها اعضای هیأت علمی به صورت نمونه در دسترس بودند که در مجموع ۳۰۲ نفر به عنوان نمونه تحقیق بررسی شدند که از ۳۰۲ پرسشنامه ارسالی برای اعضای جامعه تحقیق ۲۳۸ پرسشنامه (۷۹ درصد) واصل شد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها شامل آمار توصیفی و آزمون‌های استنباطی مانند آزمون فریدمن و آزمون کروسکال والیس است.

## نتایج و یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل SWOT در مورد ساختار ورزش کشور نشان داد ورزش آموزشی و قهرمانی در موقعیت راهبردی تدافعی (WT)، ورزش حرفه‌ای در موقعیت محافظه‌کارانه (WO) و ورزش همگانی در موقعیت راهبردی رقابتی (ST) قرار داشتند (شکل ۱).

|                                                                       |                                                   |       |
|-----------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|-------|
| ضعف                                                                   | قوت                                               |       |
| <p>W0</p> <p>راهبرد محافظه کارانه</p> <p>ورزش حرفه ای</p>             | <p>SO</p> <p>راهبرد تهاجمی</p>                    | فرصت  |
| <p>WT</p> <p>راهبرد تدافعی</p> <p>ورزش قهرمانی</p> <p>ورزش آموزشی</p> | <p>ST</p> <p>راهبرد رقابتی</p> <p>ورزش همگانی</p> | تهدید |

شکل ۱. موقعیت راهبردی (ماتریس عوامل داخلی و خارجی) ساختار ورزش کشور

جدول ۱. رتبه‌بندی ساختار ورزش کشور به وسیله آزمون فریدمن

|         |              |
|---------|--------------|
| ۲۳۸     | تعداد نمونه  |
| ۱۱۸/۱۵۵ | توزیع خی دو  |
| ۳       | درجه آزادی   |
| ۰/۰۰۱   | سطح معناداری |

همگانی و بعد از آن به ترتیب ورزش آموزشی، قهرمانی و حرفه‌ای است (در تعیین رتبه‌بندی به عدد ۱ بالاترین اولویت و رتبه و به عدد ۴ پایین‌ترین اولویت اختصاص یافته بود).

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، با توجه به معناداری آزمون، اولویت ساختار ورزش کشور (ورزش آموزشی، همگانی، قهرمانی، حرفه‌ای) از دید نمونه‌های پژوهش از یکدیگر متفاوت است که با توجه به اولویت در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۲ نشان می‌دهد از دید نمونه‌های پژوهش با اهمیت‌ترین و با اولویت‌ترین بخش ورزش کشور ورزش

جدول ۲. اولویت‌بندی ساختار ورزش کشور

| رتبه (به ترتیب اهمیت و اولویت) | انحراف استاندارد | میانگین | ساختار چهارگانه ورزش |
|--------------------------------|------------------|---------|----------------------|
| ۱/۷۳                           | ۰/۹۲۱            | ۱/۷۳    | ورزش همگانی          |
| ۱/۹۸                           | ۰/۹۸۵            | ۱/۹۸    | ورزش آموزشی          |
| ۲/۸۷                           | ۰/۷۸۱            | ۲/۸۷    | ورزش قهرمانی         |
| ۳/۴۲                           | ۰/۸۶۱            | ۳/۴۲    | ورزش حرفه‌ای         |

## جدول ۳. مقایسه نظر گروه‌های شغلی در ساختار ورزش کشور به وسیله آزمون کروسکال والیس (آزمون H)

| ساختار چهارگانه ورزش | توزیع خیدو | درجه آزادی | سطح معناداری |
|----------------------|------------|------------|--------------|
| ورزش آموزشی          | ۰/۴۵۷      | ۲          | ۰/۷۹         |
| ورزش همگانی          | ۱/۴۶۸      |            | ۰/۴۸         |
| ورزش قهرمانی         | ۰/۹۷۴      |            | ۰/۶۱         |
| ورزش حرفه‌ای         | ۳/۱۷۸      |            | ۰/۲۰         |

جدول ۳ نشان می‌دهد تفاوت معنادار آماری بین نظرهای سه گروه اعضای هیأت علمی، مدیران و کارشناسان ارشد و کارشناسان خبره در سلسله‌مراتب اهمیت ساختار ورزش کشور (ورزش آموزشی، همگانی،

قهرمانی، حرفه‌ای) به دست نیامده است، اما تفاوت اندک و غیرمعناداری در دیدگاه آنها در مورد اولویت دادن به بخش‌های مختلف ورزش وجود دارد (جدول ۴).

## جدول ۴. رتبه‌بندی ساختار ورزش کشور از دیدگاه گروه‌های مختلف به وسیله آزمون فریدمن

| رتبه‌بندی متغیرها<br>به ترتیب اولویت و اهمیت ↓ | گروه‌ها ←                                     |                                       |                     |
|------------------------------------------------|-----------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------|
|                                                | اعضای هیأت علمی<br>با مدرک دکتری مدیریت ورزش؛ | کارشناسان ارشد و مدیران<br>ورزشی خبره | کارشناسان خبره      |
| رتبه اول                                       | ورزش همگانی (۱/۴۸)                            | ورزش همگانی (۱/۷۸)                    | ورزش آموزشی (۱/۹۰)  |
| رتبه دوم                                       | ورزش آموزشی (۲/۰۰)                            | ورزش آموزشی (۲/۰۰)                    | ورزش همگانی (۱/۹۴)  |
| رتبه سوم                                       | ورزش قهرمانی (۲/۹۰)                           | ورزش قهرمانی (۲/۷۸)                   | ورزش قهرمانی (۲/۹۴) |
| رتبه چهارم                                     | ورزش حرفه‌ای (۳/۶۱)                           | ورزش حرفه‌ای (۳/۴۴)                   | ورزش حرفه‌ای (۳/۲۳) |

جدول ۴ نشان می‌دهد اعضای هیأت علمی و کارشناسان ارشد و مدیران نظرهای کاملاً یکسانی بر اولویت‌بندی بخش‌های مختلف ورزش دارند، اما با کارشناسان خبره در مورد رتبه‌های اول و دوم اولویت‌های

ساختار ورزش تفاوت و اختلاف نظر داشتند (در تعیین رتبه‌بندی به عدد ۱ بالاترین اولویت و رتبه و به عدد ۴ پایین‌ترین اولویت اختصاص یافته بود).

## جدول ۵. میزان توجه دولت به هریک از چهار بخش اصلی ورزش کشور در قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه کشور

| بخش‌های اصلی ورزش | کاملاً ناکافی | ناکافی  | تا حدودی | کافی   | کاملاً کافی |
|-------------------|---------------|---------|----------|--------|-------------|
| ورزش آموزشی       | ۲۲ درصد       | ۵۵ درصد | ۱۹ درصد  | ۲ درصد | ۲ درصد      |
| ورزش همگانی       | ۳۶ درصد       | ۵۱ درصد | ۹ درصد   | ۲ درصد | ۲ درصد      |
| ورزش قهرمانی      | ۳۰ درصد       | ۴۶ درصد | ۲۱ درصد  | ۲ درصد | ۱ درصد      |
| ورزش حرفه‌ای      | ۳۲ درصد       | ۵۵ درصد | ۹ درصد   | ۲ درصد | ۲ درصد      |

جدول ۵ نشان می‌دهد از دید نمونه‌های پژوهش در هریک از چهار بخش ساختار ورزش کشور (آموزشی، همگانی، قهرمانی، حرفه‌ای) نزدیک به ۸۰ درصد معتقد بودند دولت و مسئولان مربوطه در تدوین قانون پنج‌ساله پنجم کشور همه نیازهای چهار بخش اصلی ساختار

ورزش کشور را پوشش نداده و میزان توجه به آنها ناکافی است، و تنها در حدود ۴ درصد آن را کافی دانستند (در پرسشنامه مربوطه تمامی قوانین مرتبط با تدوین و اجرا ورزش در قانون مذکور توضیح داده شده بود).

جدول ۶. رتبه‌بندی جایگاه چهار بخش اصلی ورزش کشور در قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه کشور به وسیله آزمون فریدمن

| بخش‌های اصلی ورزش | میانگین | رتبه‌بندی (آزمون فریدمن) | توزیع خی دو | سطح معناداری |
|-------------------|---------|--------------------------|-------------|--------------|
| ورزش آموزشی       | ۲/۰۵    | ۲/۷۳                     | ۷/۵۹۲       | ۰/۰۵۵        |
| ورزش قهرمانی      | ۲/۰۰    | ۲/۵۸                     |             |              |
| ورزش حرفه‌ای      | ۱/۸۷    | ۲/۳۶                     |             |              |
| ورزش همگانی       | ۱/۸۳    | ۱/۸۳                     |             |              |

جدول ۶ نشان می‌دهد از دید نمونه‌های پژوهش به ورزش آموزشی و قهرمانی بیشتر از ورزش حرفه‌ای و همگانی در قانون پنج‌ساله پنجم توسعه کشور توجه صورت گرفته است، هرچند با توجه به اینکه مقدار  $P$  معنادار نشده تفاوت زیادی با یکدیگر ندارند و میانگین‌ها نشان می‌دهد به‌طور کلی در تدوین قانون پنج‌ساله پنجم توسعه کشور به چهار بخش ورزش کشور توجه زیادی نشده است. میزان امتیاز سؤالات بین ۱ (حداقل توجه) تا ۵ (حداکثر توجه) بوده است.

### بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های توصیفی این پژوهش نشان داد که ۸۷ درصد نمونه‌های پژوهش، اهمیت و اولویت ورزش همگانی را در ساختار ورزش کشور بسیار زیاد و زیاد توصیف کرده‌اند و تنها ۱۳ درصد اهمیت آن را کم و بسیار کم برشمرده‌اند. در ورزش آموزشی کشور ۷۶ درصد عنوان کرده‌اند این بخش ورزش از اهمیت زیاد و بسیار زیاد برخوردار است و ۲۴ درصد نیز ورزش آموزشی را کم‌اهمیت برشمرده‌اند. همچنین نتایج نشان داد نمونه‌های این پژوهش اولویت و اهمیت ورزش قهرمانی و حرفه‌ای را در مقایسه با سایر بخش‌های ورزش کمتر برشمرده‌اند، به‌طوری‌که ۲۵ درصد اهمیت و اولویت بسیار زیاد و زیاد را در ورزش قهرمانی عنوان کرده و ۷۵ درصد اولویت کم و بسیار کم را برشمرده‌اند. همچنین تنها ۱۴ درصد اولویت زیاد را در مقایسه با بخش‌های چهارگانه ورزش به بخش ورزش حرفه‌ای داده‌اند و مابقی یعنی ۸۶ درصد

عنوان داشته‌اند این بخش از ورزش اولویت و اهمیت کمتری نسبت به سایر بخش‌های ورزش دارد.

نتایج نشان داد در بخش ورزش آموزشی و قهرمانی کشور موقعیت راهبرد تدافعی حاکم است. اعرابی (۱۳۸۵) بیان می‌کند این وضعیت نامناسب است و راهبردها باید در راستای کاهش ضعف‌های داخلی و پرهیز از تهدیدهای ناشی از محیط خارجی باشد. در بخش ورزش حرفه‌ای که در موقعیت راهبردی محافظه‌کارانه قرار دارد می‌تواند از مزیت‌هایی که در فرصت‌ها نهفته است در جهت جبران ضعف استفاده کند و در آخر ورزش همگانی که در موقعیت راهبرد رقابتی قرار دارد. اعرابی (۱۳۸۵) عنوان می‌کند سازمان می‌تواند به کمک راهبردهای تنوع در راستای استفاده از نقاط قوت داخلی برای جلوگیری از تأثیر منفی تهدیدات خارجی، استفاده کند (۲).

نتایج نشان داد به‌ترتیب اهمیت؛ ورزش همگانی، ورزش آموزشی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای در اولویت ساختار ورزش کشور قرار دارند. نتایج از اهمیت فراوان و در رأس توجه بودن ورزش همگانی در کشور حکایت می‌کند و این اهمیت به‌علت نقش پایه‌ای این بخش از ورزش است. همان‌طور که غفوری (۱۳۸۲) عنوان کرده است سطح سلامت جامعه به ورزش همگانی مرتبط است و گروه‌های اجتماعی و سنی می‌توانند در آن شرکت کنند و دولت‌ها نیز می‌کوشند با انواع وسایل تبلیغی و ارتباط جمعی در این زمینه گام بردارند (۵). رایسند ورزش همگانی را بااهمیت دانسته و به همین دلیل، قرن بیستم به قرن ورزش‌های المپیک معروف بود، ولی

قرن بیست و یکم به ورزش‌های همگانی معروف شده است (۱۵). هانسن (۲۰۰۲) بودجه ورزش همگانی دولت انگلیس را نسبت به ورزش قهرمانی دو تا سه برابر اعلام و عنوان کرد دولت روسیه نیز ۷۰ درصد یارانه شرکت در ورزش‌های تفریحی و همگانی را می‌پردازد (۱۲). مول و همکاران (۲۰۰۵) در تحقیقی به اثر ورزش همگانی بر ورزش قهرمانی پرداختند. آنها در مدل معروف اوقات فراغت خود، ورزش همگانی را پایه توسعه ورزش قهرمانی و حرفه‌ای دانستند (۱۳). همچنین گرین و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهشی بر نقش ورزش همگانی و توسعه آن در پیشرفت ورزش قهرمانی تأکید کردند و آن را پشتوانه ورزش حرفه‌ای و قهرمانی عنوان کردند (۱۰). در تحقیق غفوری و همکاران (۱۳۸۶)، میزان توجه و اولویت بخش‌های ورزش از دیدگاه مردم بررسی شد. براساس یافته‌های آنها مردم اولویت بیشتری برای ورزش همگانی و تفریحی قائل شدند و اولویت کمتری را به ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای اختصاص دادند (۷). این تحقیقات تأییدی بر اولویت ورزش همگانی از سایر بخش‌های ورزش است که در این تحقیق نیز به دست آمده است، هرچند در تحقیقاتی مانند شیپوری و همکاران (۲۰۰۸) و مول (۱۹۹۷) در مدل‌های ساختار ورزش که ارایه کرده بودند ورزش آموزشی را مقدم بر ورزش همگانی دانسته اند و این دو را بااهمیت‌تر از ورزش قهرمانی و حرفه‌ای عنوان کرده‌اند (۱۴، ۱۶). در این پژوهش نمونه‌های تحقیق بعد از ورزش همگانی اولویت دوم را به ورزش آموزشی اختصاص دادند. این بخش بااهمیت ورزش که گودرزی عنوان کرده است در سند چشم‌انداز آموزش و پرورش توجه ویژه و خاصی به تربیت بدنی شده و از آن به عنوان ابزاری مهم برای تعلیم و تربیت یاد شده است. بی‌شک اگر به‌درستی از این ابزار مهم و جذاب استفاده کنیم، ورزش آموزشی ثمرات مطلوبی خواهد داشت (۸). همچنین مول و

همکاران (۲۰۰۵) عنوان کردند ورزش آموزشی موجب رشد همه‌جانبه در ابعاد جسمانی، روانی، فکری، اجتماعی، عاطفی و اخلاقی افراد می‌شود و از اهداف عمده تربیت بدنی است (۱۳). در مدل شیپوری و همکاران (۲۰۰۸) در قاعده هرم و در سطح گسترده ورزش آموزشی و مقدماتی وجود دارد و در سطح بعدی آن ورزش همگانی و قهرمانی در یک سطح قرار دارند و در سطح بعدی هرم ورزش حرفه‌ای وجود دارد که بیانگر بااهمیت بودن ورزش آموزشی در سلسله‌مراتب ورزش است (۱۶). مول و همکاران (۱۹۹۷) در مدل ساختار ورزش خود ورزش آموزشی را به عنوان بااهمیت‌ترین بخش برای مشارکت گسترده افراد بیان کرده است و در این مدل ادعا می‌کند که گسترش ورزش آموزشی و پس از آن همگانی موجب افزایش مشارکت عموم خواهد شد (۱۴). یافته‌های مختلف ارایه شده با یافته‌های این تحقیق در اهمیت ورزش همگانی و ورزش آموزشی همخوانی دارد و تأییدی بر اولویت داشتن این بخش‌های ورزش است. در این پژوهش مشخص شد ورزش قهرمانی و بعد از آن ورزش حرفه‌ای در اولویت آخر اهمیت قرار دارد، این بخش‌ها هرچند در اولویت‌های بعد از ورزش همگانی و آموزشی قرار داشتند، آنها نیز جایگاه مهمی در ساختار ورزش دارند، به‌طوری‌که این بخش‌های ورزش موجب برانگیخته شدن افراد به اجرای فعالیت‌های بدنی می‌شود، از شواهد موجود چنین بر می‌آید که به‌طور کلی دولت‌ها خواسته یا ناخواسته به دنبال گسترش ورزش قهرمانی هستند. یکی از دلایل توجه دولت‌ها به ورزش قهرمانی درآمد مالی آن است. گیرگینو (۲۰۰۱) در پژوهش خود عنوان داشته است صرف نظر از محیط درونی یک کشور و نظام آن، جاذبه‌های ورزش قهرمانی، بازاریابی و جذب تماشاچیان سبب می‌شود که این ورزش مورد توجه بیشتر سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف دولتی قرار گیرد (۹). مطالعات گرین



است، هرچند با توجه به اینکه مقدار **P** معنادار نشده تفاوت زیادی با یکدیگر ندارند و نتایج میانگین‌ها نشان می‌دهد به‌طور کلی در تدوین قانون پنج‌ساله پنجم توسعه کشور به چهار بخش ورزش کشور توجه زیادی نشده است. در سال‌های اخیر موارد مشابه زیادی از بی‌توجهی دولت و قانونگذار در زمینه ورزش مانند عدم اجرای طرح جامع ورزش کشور در سال ۱۳۸۱، ضعف قوانین در حق پخش تلویزیونی برای باشگاه‌ها و فدراسیون‌ها، ضعف در قوانین حق کپی‌رایت و تبلیغات در ورزش و عدم بسط‌سازی در راستای خصوصی‌سازی در ورزش مشاهده شده است.

در بخش ورزش آموزشی و قهرمانی کشور که نتایج تحقیق آن را در موقعیت راهبرد تدافعی نشان داده است، در وضعیت نامناسب بوده و راهبردها باید در راستای کاهش ضعف‌های داخلی و پرهیز از تهدیدهای ناشی از محیط خارجی باشد. در بخش ورزش حرفه‌ای که در موقعیت راهبردی محافظه‌کارانه قرار دارد، می‌تواند از مزیت‌هایی که در فرصت‌ها نهفته است، در راستای جبران ضعف‌ها استفاده کند. در آخر ورزش همگانی که در موقعیت راهبرد رقابتی قرار دارد، با استفاده از راهبردهای تنوع در جهت استفاده از قوت‌های داخلی برای جلوگیری از تأثیر منفی تهدیدهای خارجی، استفاده کند. در این پژوهش راهبردهای هریک از چهار بخش ورزش کشور (ورزش آموزشی، همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) به‌دست آمده است که امید می‌رود با شناسایی آنها سازمان‌های مرتبط با این بخش‌های ورزش کشور با برنامه‌ریزی و راهبردهای مناسب در راستای توسعه و پیشرفت همه بخش‌های ورزش کشور گام بردارند. در نهایت براساس نتایج پژوهش حاضر و اهمیت و نقش مدل‌های ترسیمی در ورزش پیشنهاد می‌شود ارتباط چهار بخش اصلی ورزش کشور (ورزش آموزشی، همگانی، قهرمانی و

۲۰۰۷) در دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که ملت‌ها برای کسب مدال در رقابت‌های بین‌المللی بزرگ بسیار تلاش می‌کنند. دولت‌ها و سازمان‌های ورزشی در سرتاسر جهان برای کسب موفقیت در بالاترین سطح سرمایه‌گذاری‌های زیادی می‌کنند (۱۰). علاوه بر این برای ملت‌ها دسترسی به رویکرد منظم و راهبردی برای توسعه ورزش قهرمانی امری اساسی است تا در مقابل دیگر کشورهای رقیب امتیازهایی به‌دست آورند. از طرفی برخلاف این نظریه‌های مثبت برای ورزش قهرمانی و حرفه‌ای مول و همکاران (۲۰۰۵) عقیده دارند در صورت گسترش ورزش حرفه‌ای، تعداد کمتری می‌توانند در آن شرکت جویند و اغلب باید به تماشای آن بپردازند و مشارکت در ورزش جای خود را به تماشاگری در ورزش می‌دهد. از سوی دیگر روند حرفه‌ای شدن ورزش، رابطه و پیوستگی آن را با ورزش همگانی مختل می‌کند و بیم آن می‌رود که توجه بیش از حد به تعدادی از ورزش‌ها و ورزشکاران سبب شود تا ورزشکاران به بازیگران صنعت نمایش ورزش بدل شوند و این روند به آرمان‌ها و روح ورزش لطمه زند (۱۳).

در این پژوهش اولویت بخش‌های ساختار ورزش کشور از دیدگاه گروه‌های مختلف (اعضای هیأت علمی، مدیران و کارشناسان خبره) به‌وسیله آزمون H مقایسه شد که تفاوت معناداری بین نظرهای آنان در اهمیت و جایگاه چهار بخش ورزش کشور مشاهده نشد، اما اعضای هیأت علمی بیشترین اولویت خود را به ورزش همگانی، مدیران به ورزش قهرمانی و کارشناسان خبره به ورزش آموزشی و ورزش حرفه‌ای اختصاص دادند.

یافته‌ها نشان داد در بحث جایگاه ساختار ورزش کشور در قانون برنامه پنج‌ساله پنجم کشور، به ورزش آموزشی و قهرمانی بیشتر از ورزش حرفه‌ای و همگانی در قانون پنج‌ساله پنجم توسعه کشور (۱۳۹۴-۱۳۹۰) توجه شده

حرفه‌ای) به کمک مسئولان مربوطه فراهم شود، چراکه رابطه و پیوستگی این بخش‌ها با یکدیگر مکمل و توسعه‌دهنده یکدیگرند و توسعه هر یک از بخش‌های ورزشی به توسعه بخش‌های دیگر و در نهایت توسعه‌یافتگی کل ورزش کشور از جهت کمیت و کیفیت منجر می‌شود.

## منابع و مأخذ

۱. احمدی، نسیمه. (۱۳۸۸). "معرفی و نقد روش دلفی". کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۲۲.
۲. اعرابی، محمد. (۱۳۸۵). "دستنامه برنامه‌ریزی استراتژیک". چاپ اول، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۳. خزاعی، سعید. (۱۳۸۴). "روش‌های مطالعات آینده‌پژوهی". انتشارات مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، معاونت اطلاع‌رسانی و خدمات علمی.
۴. شعبانی، عباس. (۱۳۸۸). "مطالعه سیاست‌ها و راهبردهای ورزش همگانی نظام جامع توسعه ورزش کشور". پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
۵. غفوری، فرزاد. (۱۳۸۲). "تعیین عوامل اصلی مؤثر بر گرایش به ورزش همگانی و قهرمانی برای تبیین راهبردهای ورزش در جمهوری اسلامی ایران". رساله دکتری دانشگاه تربیت مدرس.
۶. غفوری، فرزاد؛ رحمان سرشت، حسین؛ کوزه‌چیان، هاشم و احسانی، محمد. (۱۳۸۳). "نقش و جایگاه تقاضای اجتماعی در جهت‌گیری راهبردهای ورزش". نشریه حرکت، شماره ۲۵، صص ۱۹-۵.
۷. غفوری، فرزاد؛ هنرور، افشار؛ هنری، حبیب و منیره، علی. (۱۳۸۶). "مطالعه انواع ورزش‌های همگانی و تفریحات مطلوب جامعه و ارائه مدل برای برنامه‌ریزی‌های آینده". طرح پژوهشی سازمان تربیت بدنی.
۸. گودرزی، ابوالفضل. (۱۳۹۲). "فلسفه و جایگاه تربیت بدنی در آموزش و پرورش". نشریه تربیتی آموزش و پرورش، دوره ۱۳، شماره ۴، ص ۲۴.
9. Girginov, V. (2001). "Strategic relation and sport policy: The case of aerobic union and sport school federation". Journal of Sport Management, 15, pp: 173-194.
10. Green, M. (2007). "Olympic glory or grassroots development? Sporty policy priorities in Australia, Canada and United Kingdom, 1960-2006". International Journal of History of Sport, 24, pp: 921-953.
11. Green, M. (2007). "Policy transfer, lesson drawing and perspectives on elite sport development system". International Journal of Sport Management and Marketing, 2, pp: 426-441.
12. Hansen, H., Gauthier, R. (2002). "Factors affecting attendance at professional sporting events". Journal of Sport Management, 3(1), pp: 15-32.
13. Mull, R., Kathryn, F., Craig, G., Ross, M., Lynn Jamieson, M. (2005). "Recreational sport management". 4th Edition, Human Kinetics.
14. Mull, R. (1997). "Recreational sport management". Human Kinetics, p: 202.
15. Raised, Y. P. (2001). "Quality of life experience". Journal of Cancer Nursing, 24(4), pp: 255-263.

16. Shilbury, S., Sotiriadou, K., Green, C. (2008). "Sport development systems, policies and pathways, an introduction to the special issue". *Sport Management Review*, 11, pp: 217-223.
17. Sotiriadou, K., Shilbury, D., Quick, S. (2008). "The attraction, retention/transition, and nurturing process of sport development, some Australian evidence". *Journal of Sport Management*, 22, pp: 247-272.
18. Van, T., Charlotte Scheerder, J. (2008). "Sport for all? Social stratification of recreational sport activities in the EU-27". *Kinesiologia Slovenica*, 6, pp: 17-30.
19. Veselina, K. (2010). "The Bulgarian model of sports governance". *International Sports Law Review Pandektis*, 4, pp: 103-117.